

Sint Aegtenkapel

Amersfoort

na eeuwen

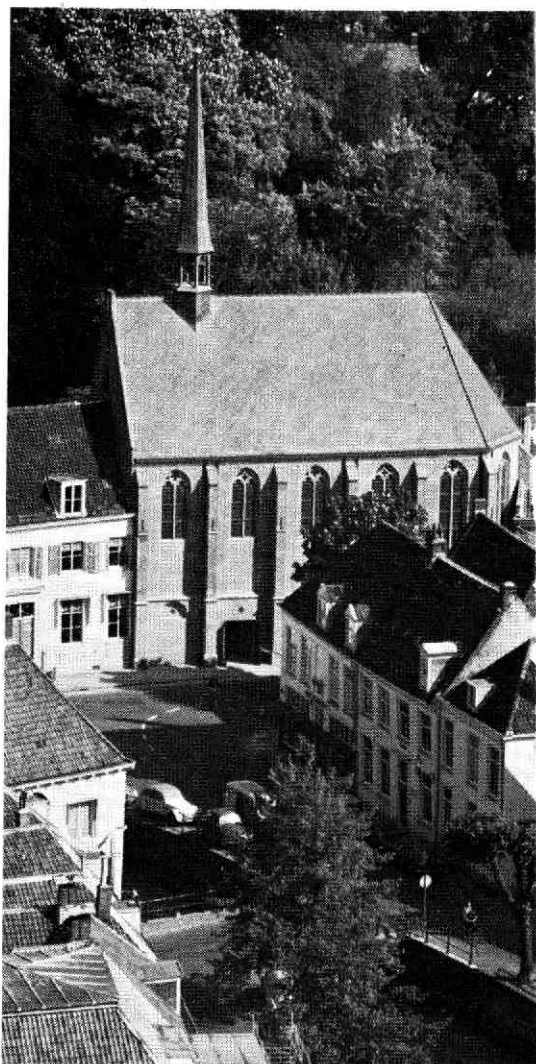
in ere hersteld

In Amersfoort is de restauratie voltooid van de Sint Aegtenkapel, die tussen 1408 en 1410 werd gebouwd bij het in 1379 door Geert Grote gestichte vrouwenconvent. Het herstelwerk is in 1969 begonnen, nadat al in 1961 de voorbereiding een aanvang had genomen met het opmeten van de kapel en de overgebleven resten van het klooster, tegelijk met het bouwhistorisch en bouwkundig onderzoek.

Blijkens een overzicht van de architect Th. Haakma Wagenaar is het model van een dubbelkerk, dat in de vijftiende eeuw gebruikelijk was voor vrouwenkloosters, uitgangspunt geweest voor het ontwerp van de Sint Aegtenkapel. De stad Utrecht is in het bezit van een complete „dubbelkapel”, nl. de Sint Agnietenkapel, waarin een deel van het Aartsbisschoppelijk museum (het centraal hujs) is ondergebracht.

Bij een dubbelkapel wordt in het westelijk gedeelte een tussenverdieping gebouwd, die alleen bereikbaar is uit het kloostergebouw. Op deze insteekverdieping kunnen de kloosterzusters, onzichtbaar voor de leken-kerkgangers op de begane grond, de kerkdienst bijwonen.

Aanvankelijk is bij de Sint Aegtenkapel de insteekverdieping achterwege gelaten. De kerkdiensten werden tot omstreeks 1463 gehouden op een voorlopige houten verdiepingvloer, die zich over het hele gebouw uitstrekte. De begane grond schijnt de eerste vijftig jaar niet als sacrale ruimte te zijn gebruikt.

Sint Aegtenkapel

Dombouwmeester

Pas toen het complex met een nieuw kloostergebouw was uitgebreid, werd de houten tussen-

Die in de toekomst noch wat siet
En sich nyet somaer wech laet senden.

De stadt, waer 'k nu mijn ganghen gae
Is out en hecht en bijna goet.
Ick sie haer in een oogwenck slechts
Wensch haer geluck, brengh haer mijn groet.

Gemeene luyden en geleerden
sullen eens toonen, dat het kan:
Hooghouden 't belang der stadt

En dat verdeed'gen als één man.

De clocken cunnen luyden gaen;
De kercken staen weer open
Wie burger van deez' stadt magh sijn,
Kan waerlyck blijven hoopen.

En set U aen het feestmael snel
Der keucken konst, die wordt steeds wijser,
Het glas geheven op de stadt
Die 't regt kreeg van haer keyser.

K.

verdieping weggenomen. De stenen insteekverdieping werd, in een iets gewijzigde vormgeving, nu uitgevoerd. Waarschijnlijk is de Utrechtse Dombouwmeester Jacob van der Borch de ontwerper hiervan. De O.L. Vrouwetoren, waarvan het ontwerp uit dezelfde tijd dagteekent, zou eveneens een werk van meester „Jacob uit de loodse” kunnen zijn.

In 1468 is het patershuis gebouwd en in 1474 werd de eerste steen gelegd voor het refectorium. Een stadsbrand in 1495 trof een deel van het klooster maar de kapel bleef gespaard.

Na een verlate beeldenstorm in 1580, die ook in de Utrechtse dom- en kapittelkerken opstak, heeft de kapel niet meer als kerk dienst gedaan. De kloosterzusters sletten de rest van hun dagen in ongestoorde afzondering binnen hun convent, maar zonder een kapel ter beschikking te hebben. Het kerkgebouw werd van de zestiende tot de negentiende eeuw door de stad gebruikt als opslagplaats, turfpakhuys, draperie en tabakdepot. In de negentiende eeuw krijgt de r.-k. kerk het gebouw weer in handen, die de kerk verbouwt en inricht als tehuis en bibliotheek voor r.-k. militairen.

Dit alles leverde toevoegingen op als pakhuisvloeren, hijsluiken, extra plafonds, gietijzeren raamvullingen e.d. In de kap kwamen kwasi-gotische kapellen. De daktoren, die met zijn luidklok nog op een gravure van 1759 voorkomt, moet omstreeks 1800 zijn afgebroken.

Vendutielokaal

In de jaren dertig van onze eeuw gaf het kerkbestuur van de Sint Franciscus Xaveriuskerk de architect F. J. Hobstaken opdracht een restauratieplan te maken. Van restauratie kwam echter niets en het gebouw kreeg de functie van vendutielokaal. Het onderhoud van de kapel, inmiddels gemeentelijk monument geworden, bereikte na de oorlogsjaren het absolute nulpunt.

Bij de restauratie werden in de buitenarchitectuur de teruggevonden sporen van de dubbelkerk weer in het zicht gebracht. Van de venstertraceringen in de bovenkerk was een exemplaar achter een dichtmetseling volledig bewaard gebleven; van een tweede tracering werd een essentieel fragment teruggevonden. De grondslag van de toren was nog aanwezig onder de kap. De opbouw ervan is ontleend aan oude afbeeldingen.

Van het houten gewelf in de bovenkerk en van

de stenen overwelling in de benedenkerk werden zoveel restanten teruggevonden, dat deze verantwoord konden worden gereconstrueerd. De verlenging van de verdiepingvloer tot tegen de koorsluiting geschiedde overeenkomstig de vermoedelijke vorm en constructie van 1410-1463.

Van de oorspronkelijke bijgebouwen kon slechts een klein gedeelte in de nieuwe achterbouw worden opgenomen. De rest was zo vaak gewijzigd en verminkt dat het niet mogelijk bleek zich een goede voorstelling te maken hoe het geweest was. De luidklok is afgestemd op de klokken van de naburige Sint Franciscus Xaveriuskerk. Op de topgevel is een vergulde windvaan gezet, waarvan de vorm is ontleend aan de gemeentevlag van Amersfoort.

K.

Stedeschoontochten

In de maanden juni-augustus houdt de VVV-Utrecht in samenwerking met de ANWB stedeschoontochten door de binnenstad. Vertrek iedere woensdagmiddag om 13.30 uur van het VVV-gebouw, Tunnelweg 3, Utrecht. De kosten zijn gering: f 1,25 p.p.; groepen vanaf 20 personen f 1,— p.p.; kinderen t/m 14 jaar f 0,75; groepen kinderen vanaf 20 personen f 0,50 p.p. De wandeling zal twee uur duren.

Rondleiders, geïnstrueerd door de gemeente-archivaris dr. J. E. A. L. Struick, zullen uw gids zijn langs minder bekende - en wie weet, onbekende - plekje in de prachtige omgeving van Oudegracht en Mariaplaats, van Nieuwegracht en Damplein, door de smalle steegjes en de ruime pleinen, langs 600 jaar oude adellijke huizen en negentiende-eeuwse witgepleisterde gebouwen. De actualiteit van voetgangersgebieden en parkeergarages, van saneringen en doorbraken, van sloop en restauratie zal ook de volle aandacht krijgen.

Kortom, een uitzonderlijke kans om onder goede en deskundige leiding een plezierige wandeling te maken langs het vele stedschoon dat Utrecht te bieden heeft en dat niet warm genoeg kan worden aanbevolen.